

РОЗСВІТ

Часопись полонених
громади „Самостійна Україна“.

Видає: Видавництво „Український Рух“.

Виходить два рази на тиждень.

ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна одного примірника 2 ф.)
На місяць у таборі . . . 20 ф.
„ „ поза табором . . 30 „
„ півроку в таборі 1 м. 20 ф.
„ „ поза табор. 1 „ 80 „
„ рік у таборі . . 2 „ — „
„ „ поза табором 3 „ — „

А Д Р Е С А:

Ukrainisches
Sekretariat
in Rastatt (Baden).

(Комітет видавництва).

День 25. квітня 1917. р.

Цей день запишеться в історії визвольних змагань Українців золотими буквами. Дня 25. квітня с. р. кінчить ся реченець, до якого всі свідомі великої історичної ваги Україні віддають свої голоси на уповноваження президента Союзу Визволення України д. Скорописові-Йолтуховському, що їде як заступник української справи від полонених до Петербурга.

Вагу такого посланництва розуміє кожний Українець, що не кривить душею. Кожний знає, що від ЧИСЛА зорганізованих борців за щастя й волю народу залежати ме успіх нашої справи. Кожний наш свідомий громадянин знає, що від величини громади, яка зеднана спільними змаганнями, буде залежати, чи будемо ми в своїй хаті своїми господарями, чи будемо, як і колись, тільки наймитами.

6000 ГОЛОСІВ уже віддав наш табор на велике діло, але ще стільки полонених Українців, які належать до раштатського табору, не відгукнуло ся на зазив громади.

Для того обовязком кожного свідомого справи Українця вказати своему незречому братові на важний історичний момент. Обязком кожного, що бажає для себе, для своїх дітей і їх нащадків кращого життя, підписати уповноваження д. Скорописові. Обязком кожного, що не хоче стягнути на себе прокляття цілих грядучих поколінь, пристати до гурту, який береть ся за святе діло добувати прав для свого народу.

Тільки великою громадою ми досягнемо визначену мету. Тільки спільним, дружнім змаганням дібемо ся своїх прав. Тільки тоді будемо вільні, коли цього всі захочемо.

Тому віддаваймо всі свої голоси. Хай не знайдесть ся ані одного раба поміж нами!

ром, послали своїх представників на конференцію в якунебудь нейтральну державу.

Російські соціалісти зажадали від союзних правительств не лише права висилання своїх кур'єрів до союзних держав, але також дозволу від тих правительств вільного виїзду до нейтральних країн всім тим соціалістам Англії, Франції та Італії, які стоять за миром.

Російські соціалісти страшенно незадоволені тим, що англійське, французьке та італійське правительтво заборонило соціалістичним прихильникам мира виїзду до нейтральних країн в той час, коли представники вояничої та заборчої буржуазії мають свободу під цим зглядом. Вони їздять, коли і куди захочуть.

Тому зажадали російські соціалісти від правительств Англії, Франції та Італії, щоби вони відтягнули свою заборону. Наколи би ці правительства на це не згодили ся, то це приведе до зрвання відносин із ними та примусить російських робітників приступити до переговорів про окремий мир.

Російські робітники є проти того, щоби створити республіку на Французький або Американський лад. Вони хочуть зробити із Росії Союз держав із спільною адміністративною властю та Союзною Радою на чолі.

Рада робітничих депутатів звернула ся до тимчасового правительства, щоби воно повідомило англійське міністерство про те, що російський пролетаріат хоче миру.

Наколи англійське міністерство не прийме на увагу цієї заяви та буде далі продовжувати війну, то російський пролетаріат, не довго вагаючись, приступить до переговорів про окремий мир.

Поки що настрої у народі не дуже протианглійський, але це тому що народ жде, яке становище займе Англія в справі скорого мира.

Наколи панови з Лондону будуть й на далі вести свою політику „війни без кінця“, то можна сподівати ся вибуху протианглійського руху.

Одначе робітництво Росії переконане, що Англія не захоче ризикувати своїми фінансовими та промисловими інтересами в Росії. Очевидно, що наколи би вона пірвала зносини з російським робітництвом, котре тепер є фактичним господарем у державі, то робітництво покористувало би ся цим і відмовило ся б перед Англією узяти на себе ті фінансові обовязки, які перейшли до робітництва як спадщина самодержавної господарки. Англія знає це гарно й тому російське робітництво думає, що Англія згодить ся на скорий мир. А вже Англія позичала Росії 2 мільярди карбованців та крім того має великі концесії на Уралі, Україні та в Сибірі.

Думка про те, щоби увільнити ся від англійських концесій та довгу англійському капіталові, дуже скоро ширить ся між російським робітництвом.

Робітничий представник, котрий мав цю розмову з голяндськими робітниками, виїхав звідця до Англії.

Можливість нової бурі в Росії.

Як мало довіряє має нове тимчасове правительтво в Росії, видно з ріжних донесень із Стокгольму.

На основі цих звідомлень можна вважати становище в Росії знов критичним. Ліві радикальні частини громадянства під проводом „большевиків“ Штеганова та Леніна, випустили таку гостру відозву: „Скиньте правительтво, як воно хоче знищити здобуті народною кровю оочи революції. Змова французьких та англійських капіталістів опираєть ся на Мілюкова, Гучкову та компанію, щоби продовжувати варварську війну, та примусити російський народ до нових мільонових жертв людьми. Цими жертвами думають вони купити Царгород для Гучкових, Сирію для французьких, та Месопотамію для англійських капіталістів. Англійський капітал жадає продовження кривавої купелі,

РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ.

Відозва провізоричного російського уряду до народу.

Петербурзька телеграфічна агенція оголошує таку відозву провізоричного уряду до народу:

Розслідивши воєнне становище російської держави та знаючи свої обовязки супроти краю, провізоричний уряд рішив ся відкрито й безпосередно сказати народові цілу правду. Повалений уряд лишив оборону краю в великому неладі. Наслідком свого каригідного безробіття й незручних запорядків спричинив він нелад у наших фінансах, в прохарчованню, перевозі й доставі муніції для армії. Провізоричний уряд при живій і діяльній підпомозі цілого народу вже всіх сил, щоб усунути погані наслідки поступовання давнього уряду.

На протягу двох із половиною років війни багачко впало жертв, але ж край усе ще має перед собою могутнього противника, який держить у своїй руці цілі області нашої держави і все ще в хвилини вродин нашої волі загрожує нам новим наступом. Оборона нашого рідного краю за всяку ціну та увільнення його від ворога, який вдер ся в наші границі—це найголовніше й найважливіше завдання наших салдатів, що боронять волю народу. Провізоричний уряд полишає самому народові волю, щоб у повній єдності з нашими союзниками накінець рішив про всі питання, що відносять ся до світової війни й її покінчення.

Але ж він уважає вже тепер своїм правом і обовязком заявити, що вільна Росія не міркує заволодіти иньчими народами, відібрати їм їхню народню спадщину й силою загарбати чужі краї, що він скоріше бажає привести тривалий мир на основі права народів про самовизначення. Російський народ не змагає до того, щоб збільшити свою внутрішню силу на кошт иньчих народів. Він не має метою поневолювати або понижати якийнебудь народ. В імня свободи він усунув кайдани, які давили польський народ.

Але ж російський народ не дозволить, щоб його рідний край виїшов із тої великої борні пониженим і захитаним у своїх життєвих умовах. Ці принципи будуть основою закордонної політики провізоричного уряду, що виконує волю народа й боронить прав нашого рідного краю. Уряд збереже при тому зобовязання супроти своїх союзників. Провізоричний уряд визволеної Росії не має права замовчувати правди перед народом. Рідний край у небезпеці. Треба натуги всіх сил, щоб його врятувати.

Нехай народ відповість на цю правду не пригнобленням, не втратою відваги, але розмахом, який виявляв би одностайну силу народу, додав нам нових сил до боротьби та приніс по-

рятунок! Нехай година тяжкої спроби зустрине цілий край сильним, щоб можна було забезпечити здобуту волю й віддати себе невпинній праці для добра вільної Росії. Провізоричний уряд, який складає святочну присягу служити народові, глибоко переконаний, що при сильній, незнаній їще досі підпомозі всіх та кожного зокрема зможе виповнити аж до кінця свій обовязок супроти рідного краю.

Президент міністрів, гр. Львов.

Найближчі цілі російських робітників.

ГАГ, 17. квітня. Цими днями прибув до Голандії довірений представник російської робітничої партії і познайомив тутешніх соціал-демократів із найближчими цілями російського робітництва.

Російські робітничі організації, каже він, не мають жадного бажання вести далі війну на користь заборчої політики Англії. Здоровий погляд на цілі цієї війни примушує російських робітників думати про мир із центральними державами.

Російська робітничка партія не хоче допустити до того, щоби російська революція повторила помилки великої французької революції з 1793. року.

Насильне поширення російської революції за межі Росії—не є ціллю робітничої партії. Хай кожний народ сам турбуєть ся за своє життя та свою будуччину.

В більшості робітництво та військо переконані, що Мілюков мусить уступити зі становища міністра закордонних справ, тому що президент міністрів Львов у питанні закордонної політики склав офіційну заяву майже цілком протилежну заяві міністра Мілюкова *).

В народі росте недовіра до Мілюкова. На нього дивлять ся як на знаряд, за якого допомогою Англія хоче досягнути свою імперіалістичну мету.

Робітничка партія буде домагати ся як найскоршого мира, тому що вона думає розв'язати в найближчій часі питання великої земельної посілости в такий спосіб, щоби цією новою реформою скріпити державу та піднести положення селян.

В цілях скоршого мира російська робітничка партія зажадала енергічно, щоби ті соціалісти Англії, Франції та Італії, що стоять за ми-

*) Мілюков у своїй заяві повторив усе те, що каже англійське правительтво. Він підкреслив, що війна не скінчить ся, заки не будуть знищені центральні держави, Росія заволодіє Константинополем і Дарданелами в Англія кольоніями і т. ин. Навпаки Львов підкреслив, що російський народ не хоче нічого загарбувати в других і бажає мира на підставі свободи та незалежності всіх народів Європи.

Чому Англія підпирає тимчасове правитель-ство? Англічани воюють із німецькою проми-словістю, але їм до цього часу не вдалося ще знищити її. Це причина того, що Англії не хо-тятъ зараз мирити ся.

Рада робітників і салдатів та тим-часове правительство.

Петербург, 15. квітня (Вістка Петер-бурзької телеграфічної агенції). Загальний зїзд ради робітників і салдатів цілої Росії покінчив учора свої наради й ухвалив у справі свого становища до тимчасового правительства такі постанови:

1. провізоричне правительство, яке в часі революції складо ся за згодою ради робітників і салдатів, оголосило заяву, яку воно вважає своєю програмою. Зїзд зазначає, що ця про-грама містить у засаді політичні жадання росій-ської демократії, і признає, що тимчасове пра-вительство совісно виконало всі обовязки, які воно взяло на себе;

2. зїзд завзиває цілу революційну демо-кратію Росії, щоби вона гуртувала ся около ради робітників і салдатів, яка творить осере-док організованих демократичних сил, що разо-м із иньшими поступовими силами мають спромогу здавити всяку сиробу протиреволюції та закрити здобутки революції;

3. зїзд признає потребу сталої політичної контролі і впливу на провізоричне правитель-ство в тім напрямку, щоби його спонукати до енергічної боротьби з протиреволюційними си-лами, та щоби його зобовязати до демократизації цілого російського життя і приневолити до за-гального мира без заборів і без воєнних від-шкодовань, а тільки мира, збудованого на ос-нові вільного національного розвитку всіх на-родів;

4. зїзд завзиває демократію, щоби вона підпирає провізоричне правительство, одначе не беручи ніякої відповідальности за його ді-яльність, так довго, доки правительство нама-гаєть ся скріпити та розвинути здобутки рево-люції й доки провізоричне правительство своєю зовнішню політику не захоче привести в на-прямку загарбування чужих країв;

5. конгрес звертаєть ся з зазивом до ре-волюційної російської демократії, щоби вона громадила ся около ради робітників і салдатів та щоби вона була готова до боротьби, коли правительство захоче йти проти бажань демократії або не захоче перевести всіх обовяз-ків, які воно взяло на себе.

Ці резолюції ухвалено одноголосно з опле-сками.

Українці в городській думі Києва.

На засіданні городської думи в Києві дня 3. квітня с. р. прийнято на бажання україн-ських організацій у склад думи чотирох пред-ставників від України: проф. М. Грушев-ського, доцента унів. Івана Стешенка,

лікаря Антоновича й робітника Тертич-ного. Таким чином кївська Дума діждала ся таки представників од України, і це для нас дуже важна річ у теперішніх часах, щоби наші люди всюди були й усюди подавали свій го-лоє за наші справи.

Микола Чхайде. Провідник російських соціалістів, під впливом якого теперішнє революційне правительство зрело ся своїх заборчих плянів.

Українська мова в школах.

„Кієвская Мысль“ містить у 84. ч., із дня 5. квітня, статтю відомого українського діяча, Володимира Науменка, із якої ми можемо дові-дати ся, що націоналізація нашої школи на Україні посунула ся трохи наперед. Що правда, дословного розпорядку міністерства в статті не наводить ся, тай і тим, що там сказано, ми не можемо вдоволити ся, але ж поступ усе таки видно. Розпорядок міністерства підносить, що за давнього уряду української мови до шкіл не тільки не допускалось, й що більше, вона була в приниженні й у погорді, а тепер вона повинна заняти почесне місце в школі. Розпорядок вичисляє тимчасові права української мови в школі:

1) в народніх школах заводять ся наука українською мовою, при чому права меньшості на свою національну школу забезпечують ся, російська мова є обовязковим шкільним предметом від другого шкільного року;

2) в учительських семінаріях і вчител-ських інститутах на Україні заводять ся нау-ку української мови, літератури, української історії й географії;

3) у вищих наукових закладах заводять ся катедри української мови, літератури, історії й українського права.

Розпорядок нічого не говорить про украї-нські середні й фахові школи, не гово-рить про права на українське приватне шкільництво (удержуване земствами, городськи-ми радами, приватними людьми і т. д.), через

те він не розв'язує питання україніза-ції нашої школи і ніяк нас, що хочемо повної української школи від долу до верхів —вдоволити не може. Ми думаємо, що в тако-му розумінні поставлять ся до нього й наші люди на Україні, що не вдовольять ся вони такими половинковими розпорядками, а поведуть бо-ротьбу за повну націоналізацію нашо-го шкільництва!

Перша українська школа в Києві.

Після донесення ч. 68 „Утра Росії“ на засіданні Городської Думи в Києві гласний Яро-шевський поставив внесення негайно завести в городській школі імені Сергія Грушевського викладову українську мову. Відомо, що цю шко-лу збудовано на Куренівці заходами проф. Гру-шевського на гроші, що їх полишив покійний батько професора. Школа гарна, збудована в українському стилі. Цікаво, що за старого уря-ду не то що заборонено було вчити по україн-ськи, але й написи не дозволено поставити на школі, щоби ніхто не знав, що вона звязана з іменям нашого великого вченого. Часи змінили ся... Городська Дума одноголосно приняла вносення Ярошевського—і так це буде перша українська народня школа на Україні! За цею підуть певне иньчі, головно ті, що збудовані на громадські українські гроші—н. пр., школа ім. Котляревського в Пол-таві.

Українські товариства відживають!

Поволі відживають українські товариства. Як доносить „Утра Росії“ в 68. ч. закрита царським урядом кївська „Просвіта“ (1911) по-чала на ново свою діяльність. Дай Боже, щоб за нею пішли всі иньчі „Просвіти“, які сіткою заслали цілу Україну в пореволюційних часах! Буде нам менше роботи! Вже не потребувати мемо „засновувати“, а просто до роботи при-ступимо!

Вісти про мир.

Міжнародня соціалістична конфе-ренція.

Амстердам, 16. квітня. Голандська деле-гація міжнародньої екікутиви постановила вчора вдатн ся до Стокгольму, щоби там скли-кати міжнародню соціалістичну конференцію. Вона витає всі ті партії, які хочуть за для справи тривалого миру навязати зносини з ро-сійським робітництвом.

Лугано (Італія), 17. квітня. Петербурзь-кий кореспондент часописи „Corriere della sera“ доносить про конгрес робітників і салдатів, на котрім деякі промовці напали на Англію та Францію. Багато промовців балакали про те, що годі вже Росії вигрібати жар із вогню для Англії та Франції. Один салдат при цьому за-

Націоналізація нашого життя.

IV.

Від дивного переходимо до ще дивнішого. Маємо на думці нашу розмовну мову. Мо-ву, якої ми вживаємо між собою, у товари-ствах, на публичних місцях, у сім'ї, і т. д. Це дуже важна річ—розмовна мова. Подекуди во-на рішає про приналежність до тої, або другої нації. От у Австрії при конскрипції (при списі населення) про національність і рішає розмов-на, товариська мова, якої вживаємо в сім'ї. Че-рез те треба нам і про неї забалакати.

У нас розмовною мовою до недавна була виключно російська мова. Українська мова за-чала входити в моду ще тільки недавно в товариське життя, з того часу, як почало про-буджувати ся наше національне життя, як по-чали творити ся свої осібні українські касина, клуби, товариства, із 1905. р. Але ще перед вій-ною на сходинах, по клубах, одіті було в україн. убрання дівчата чешуть здорово по російськи з убраними в чумерки хлопцями, по російськи балакають зі собою приятелі на поважніці те-ми, по російськи сварять ся за картами, по російськи замовляють від кельнерів іду, по російськи лають прикащиків. Нераз було не знаєш, куди ти понав; дивуєш ся було, чому н. пр. „Український клуб“ у Одесі так і назива-єть ся українським, на що тих „українських“ клубів? Щоб раз у місяць почути якусь лек-цію, прочитану по російськи, хоч і на україн-ську тему, чи щоби на вечерці побачити україн-ське вібрання та поплескати в руки, як затан-

цюють гопака? У цьому напрямі мусить перейти цілковита реформа. Українські клуби мають велике виховне значіння для нашої інтелі-генції по містах, але ж там треба повести си-стематичну боротьбу проти російщини, треба доводити до того, щоби у клубі панувала скрізь українська мова, щоби члени клубів виховували ся на Українців не тільки по імню, а щоби во-ни були наскрізь Українці.

Це відносить ся не тільки до чисто украї-нських товариств, а й до товариств без прикметника: „український“, але таких, що в них є членами Українці. У них, само собою, розмовна мова була російська. Бувало таке, що товариство складало ся наскрізь із Україн-ців, що були в ньому й люди національно сві-домі, люди з досить широким розумінням, що таке українство,—а товариство на зверх було таки російське. Не раз досить було тільки од-ному-двом людям піднести голос, розяснити, як і що, і товариство могло перемінити свою на-зверхню форму, могло стати українським, але ж у нас до цього дивним дивом не привязували ніякого значіння, ніхто ніколи з цею справою не виступав, то й так лишало ся по старому. Пробуджувало ся в членів українство тоді, як заспіває було хто в товаристві українську пі-сню. Вей було співають, а то й плачуть. А скінчить ся пісня—зараз сиплють ся похвали:

— Прелесть! Ето, панімаєте, чудо—еті на-ші малоросійскія пісні. Вей нї одін народ не обладаєт такімі шикарними піснями!

І підуть вам похвали нашої пісні!—по ро-сійськи. І ті похвали ллють ся з уст наших людей скрізь, де треба, й не треба. Наше су-сільство вже встигло збити ся в гордощі за-для краси нашої пісні. Нікому на обличчі не

виступить румянець сорому зза пісні, навіть перед чужими. Але ж за розмовну мову! Скіль-ко інтелігентів ще й досі червонієть ся, як, за-бувши ся, скаже що несмішне, некарикатурне, нежартовливе й непохабне—по українськи в товаристві інтелігентів, або в якому клубі! Чер-вонієть ся, немов просить вибачення за свою „глупоту“ та за „неінтелігентність“.

По нашій думці на Україні чим дальше, то більш мусять щезати всякі „українські“ клуби, „у-країнські“ товариства, „українські“ спілки і т. д. Вони просто будуть клубами, товариствами, спілками, без прикметника „українські“, бо во-но само собою розумієть ся, що на Україні вони українські бути мусять. „Українські“ то-вариства, спілки, клуби можуть бути н. пр. в Москві, в Петербурзі, в Ризі, в Варшаві, в Від-ні, в Кракові, в Генсінгфорсі, в Тифлісі,—але не на Україні. На Україні можуть повстати: ро-сійські, жидівські, польські, татарські, грецькі й т. д. клуби, товариства—товариства національних меньшостей, не національної більшо-сти, та ще то й якої більшости! До цього му-симо прикласти своїх рук ми, усвідомлені Украї-нці. І дібемось цієї українізації товариського життя таким чином, що скрізь будемо вла-зити, скрізь будемо втягати своїх прихильників, скрізь будемо перепирати своїх певних людей до управи, скрізь будемо кон-секвентно проводити українську мову, скрізь будемо агітувати за неї! Скрізь будемо переко-нувати, що нема чога соромити ся її, що вона нічим не гірша від російської, що нею можна теж висказати всі свої думки й почування, що в цій мові є досить велике й гарне письмен-ство, що не тільки українська пісня гарна, але й мова нічого собі, також гарна!

